

Kainattaki kanunlar, -yer çekimi, suyun kaldırma kuvveti vs-, gerçekten var mı yok mu; bu kuvvetler varsa Allah'ın icraatı nedir, bu konuyu nasıl anlamalıyız?

Allah kainattı her bir mahlukunu temsil ve tevkil edecek melaike ile donatmıştır. Her bir melek vekalet ettiği mahlukun ibadet ve tesbihini temsilen ve tevkilen Allah'a takdim etmekle kalmıyor, bir insanın iradi işlerindeki tasarrufu gibi, o Melek de o mahlukat üzerinde tasarruf ediyor. Yani melek o mahlukun adeta bir nevi ruhu hükmünde oluyor.

Mesela; bir ağaca vekalet eden melek o ağacın ruhu ise, ağaç da o ruha bir ceset mesabesindedir. Nasıl ruh insan bedeninde olağan üstü olarak tasarruf ediyor ise, melek de o ağaç üzerinde o şekil tasarruf ediyor. Melek ile ağaç, ceset ile ruh gibi münasebet peyda ediyor. Ayetin cansız varlıkları canlı ve şuurlu bir şekilde tesbih ediyor diye tasvir etmesinde, meleğin de büyük hissesi vardır.

Nasıl biz ruhu kemiyeten (*nicelik olarak*) göremiyor isek; ama varlığını eserlerinden ve tasarrufatından anlıyoruz, aynı şekilde bir ağacın ruhu şeklinde ağaca tasarruf eden meleği de kemiyeten göremiyoruz; ama tasarruf ve vekaletinden varlığını hissediyoruz. İşte maddeci felsefe bu hissettiği meleğin varlığını yanlış bir isimlendirme ile **kuva-yı sariye** olarak tarif ediyor. Oysa ki kuva-yı sariye denilen şeyin özü ve hakikati; melekten başkası değildir.

Fitratın namuslarından maksat ise; kainata konulmuş olan sabit kanunlar demektir. Nasıl bir ağaca bir melek vekalet edip, ona ruh oluyor ise, aynı şekilde kainata konulmuş olan fitri kanunlara da vekalet edip ona ruh olan melekler de vardır. Mesela yer çekimi kanununu bir meleğin oradaki istimrar ve istikrarı şeklinde anlayabiliriz. Yani melek orada sabit o vazifeyi yapıyor anlamındadır.

Kanunlar itibari yani vehmi şeyler olmasından dolayı, onları itibarilikten ve vehmilikten çıkarıp somut ve belirgin hale getirecek şey; ancak meleklerin nezaret ve vekaletidir.

Büyük bir arazide hazine gömülü olsa; ama hazinenin bir alameti, bir işareti olmasa, o hazine müphem ve saklı kalmasından dolayı fayda temin etmez. Aynı şekilde kainatın her tarafına sirayet eden kanunlar da alameti ve işareti olmayan müphem hazineler gibidir. Allah şayet bu kanunları müphemlikten çıkarıp belirgin hale getirecek bir alameti üzerine koymaz ise, o tefekkür hazinesi orada atıl ve faydasız kalacak. İşte Allah, bu itibari ve belirsiz olan kanunları somut ve belirgin kılmak için melekleri onlara vekil ve nazır tayin ediyor.

Kainatta atomdan galaksilere kadar her mevcut ve mahluku bir melek

temsil ve tevkil ediyor. Peygamber Efendimiz (asm)'in

"Her bir yağmur damlasına bir melek nezaret eder."(1)

hadisi de bu manaya işaret ediyor. Demek sadece atomlara değil atom altı parçacıklara da vekalet eden ince ve latif melekleri Allah vazifelendirmiştir. Arşa vekalet eden melek nasıl azamet ve haşmet noktasında akli hayrette bırakıyor ise, atom altı parçacıklara vekalet eden melekler de nuraniyet ve letafet noktasından akli hayrette bırakır.

İster insan olsun, ister melek olsun, hepsinin tasarruf ve tedbiri mecazidir, hakiki tasarruf ve tedbir eden yalnızca Allah'ın Rububiyetidir. İnsanlar nasıl kendi fiillerinin yaratıcısı değilse, aynı şekilde melekler de fiillerinde ve tasarruflarında yaratıcı değildirler. Öyle ise kainatta cari olan kanun ve kuvvetlerin hepsi Allah'ın kudretinin birer tecellisi birer pırıltısı hükmündedir. Yani Allah'ın kudreti güneşte çekme ve itme kanunu olurken, suda kaldırma kanunu şeklinde tecelli ediyor. Allah'ın kudreti hakiki iş ve eylem yapıcı iken, kanunlar sadece bu iş ve icraatın üzerinde bir isim, bir levha şeklindedir.

Kanunların itibari olması eylem noktasındandır, isim ve levha olma noktasından değildir. Zaten kanunları tesmiye eden yani isimlendiren de insanlardır. Fenlerin yaptığı ve kural haline getirdiği, sadece Allah'ın kudretinin işleyiş biçimi ve icra şeklinin nasıl ve nedenselliğidir. Yani bunu yapan Allah; ama nasıl ve hangi yolu takip etmişin cevabını araştırıyor fen ilimleri.

Özet olarak, kanunun temeli ve esası Allah'ın kudretidir, onu şu alemde belirgin kılan hakiki alamet ve levha ise meleklerdir, bunları insanlık aleminde tanımlayan ve isimlendiren de insanlardır. Dolayısı ile yaratma ve icat noktasında ne meleklerin, ne kanunların, ne de insanların hiçbir müdahalesi yoktur. Tek yaratıcı vardır o da Allah'ın kudretidir.

(1) bk. Taberi, İbn Kesir, Suyuti/ed-durru'l-Mensur, Hakka: 6-12. ayetlerin tefsiri; Kenzu'l-Ummal, h. no: 4679.